

ĐI TÌM HÌNH, TƯỢNG PHẬT ĐẢN SINH...

TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU

PHẬT HỌC

CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM

ISSN: 2734-9195

Dịp lễ Giỗ Tổ Hùng Vương vừa rồi, các anh chị trong Ban Tổ chức (cấp Quận, Huyện) có giúp một chuyến xe đi và về, người viết tranh thủ nhờ bác tài chở dạo quanh các cửa hàng văn hóa phẩm Phật giáo, để xem năm nay có gì mới lạ được tung ra thị trường, phục vụ mùa Phật Đản 2562-2018. Các cửa hàng lớn, nhất là có gắn mác siêu thị thì không dám vào vì khả năng tài chính hạn hẹp. May mà ngồi bên là anh tài xế vui tính, rất tốt bụng, sẵn sàng cho xe tới nơi mình muốn đến dù chiếc xe rất xứng đáng đậu bên ngoài sảnh “siêu thị văn hóa Phật giáo” sang trọng, bề thế hơn. Nhưng đi với mình thì thiệt thòi cho thân phận chiếc xe và anh tài xế nhọc công để mắt trông giữa mỗi khi dừng đợi.

Đây là công việc lẽ ra của các quý vị cán bộ văn hóa Phật giáo và các ban ngành liên quan, nhưng do nhiều năm qua, liên tục mình đã góp tiếng nói về những hình và tượng Phật sơ sinh, với đủ sắc thái và có xuất xứ nhiều nơi khác nhau. Chính vì tự cho mình cái trách nhiệm “vác

tù và” ấy nên lần này, dù được hỗ trợ phương tiện tận tình, vẫn không đạt kết quả như mong muốn. Lại quay về tay không, chỉ mua được vài ba thước cờ dây để về treo trước ngõ xóm đạo nhà mình với mấy cái lồng đèn năm cũ đem ra xài lại. Phật Đản mọi năm với mình chỉ có thế. Làm không ai bảo, đẹp không ai khen, cứ lặng lẽ âm thầm như xưa nay lạc lõng giữa rừng người gọi là hân hoan Kính Mừng Phật Đản.

Vẫn một số tượng theo mẫu mã cũ, lồng đèn thì chưa thấy có hình dạng mới, đẹp hơn. Trong khi giá cả thì cỡ như mình cũng ngại móc túi ra trước chủ cửa hàng đang thao thao giới thiệu sản phẩm...Phật! Có một vài chủ cửa hàng nhận ra, đơn đả mời chào uống nước để lắng nghe ý kiến. Khi mình hỏi sao nhiều năm qua mình không nhập về các mẫu tượng theo mô típ búp bê của Đài Loan hoặc Hồng Kông rất đẹp với đôi mắt sáng tròn để mấn; với mẫu tượng này ngay cả màu da cũng thuyết phục ánh mắt mọi người, chỉ tiếc là bộ tóc chưa hợp lý lắm. Mẫu tượng thứ hai chấp nhận được, có lẽ là sản xuất tại Việt Nam của một cơ sở nào đó, mang dáng vẻ rất Á Đông với gương mặt gần gũi, tặng người Việt Nam chúng ta. Mẫu tượng này có mái tóc rất thật. Các chủ cửa hàng khi được hỏi và đưa ý kiến như vậy đều trả lời chững chạc rằng: “Có, cửa hàng chúng tôi có bán nhưng đã hết rồi”. Thú thật mình vốn không thích cái không thật lòng như vậy và cũng không muốn nói gì thêm, vì biết chắc rằng hoàn toàn không có, lấy đâu mà bán, lấy đâu mà hết! Một cửa hàng thuộc loại lớn, sau khi trả lời giá cả các loại lồng đèn thì nói: “Chưa có hàng, những cái treo đó là hàng mẫu”. Các bạn thử nghĩ, hôm ấy đã là mừng Mười tháng Ba âm lịch rồi chứ nào còn xa xôi gì nữa mà vẫn chưa có động thái cổ xúy tinh thần hân hoan của mọi người. Có lẽ, nói như một vị nữ chủ cửa hàng là “Khách không mua cũng không ế, có đâu mà sợ!”. Mình rút lui lẹ. Bà chủ này nói không sai vì khi đứng ra kinh doanh những mặt hàng văn hóa phẩm Phật giáo, thường không sợ lỗ, sợ ế vì trước hết khách hàng phần lớn là tăng, ni và còn lại là phật tử lễ tẻ cỡ như mình. Cho nên họ không cần phải chạy theo mẫu mã hay thị hiếu của khách hàng đặc biệt này. Có gì bán nấy, không ai chết cả.

Trở lại mẫu tượng Phật sơ sinh, trước hết chúng ta không dám có ý kiến gì về các loại tượng thuộc dạng cổ xưa, nếu chưa thuộc hàng di tích cần bảo vệ thì cũng có dấu ấn bàn tay, làn hơi của Chư tôn đức bản tự từng kính ngưỡng. Còn lại giữa thời đại công nghệ phát triển, giới tu học đa dạng, tùy thuận để nhiếp hóa cũng là trách nhiệm quan trọng, cho phép chúng ta đi tìm cái đẹp, tuy chưa hoàn hảo thì cũng ở mức chấp nhận được ở ý nghĩa hợp lý nhất. Thí dụ tượng Phật sơ sinh, chúng ta cứ làm theo lối cũ, tức là tạo mái tóc xoắn của một vị Phật khi đã thành chính giác, điều này chưa hợp lý, cần phải tạo ra mái tóc gần gũi với đời thường hơn, cho mọi người dễ cảm nhận hơn là sợ sệt khi bái lạy. Theo tìm hiểu riêng, được biết một bộ phận tăng, ni, đặc biệt ni giới rất không mấy thích tượng Phật sơ sinh có mái tóc như trẻ con đời thường. Họ cho rằng phải có bộ tóc của tượng Phật là để phân biệt tượng Phật sơ sinh và trẻ em ngoài đời và còn cho rằng khi đó họ lạy là lạy tượng Phật sơ sinh chứ không phải một em bé! Về việc này, phải chăng mẫu tượng Phật sơ sinh dạng búp bê mình thích nhất lại có mái tóc...Phật? Tuy vậy, mình vẫn bảo lưu ý kiến lâu nay là nếu chọn, xin chọn mẫu tượng đảm bảo sự gần gũi trong tôn kính, tạo ra nhiều thú vị cho những người đến dự lễ Mộc dục như chúng ta đã thấy, trẻ em khi được các bậc cha mẹ cầm tay hướng dẫn múc nước tắm tượng Phật đều rất thích thú! Chúng ta cần hình ảnh đó hay là cần sự xa cách, nhất là trẻ em, với

một vị mà các em sẽ phải biết rằng là người mang đến ánh sáng Phật pháp cho mình, cho cuộc sống con người mai này?

Tượng đã vậy thì thiệp cũng tương tự, cũng may vài năm trở lại đây nhiều nơi đã lấy mẫu tượng Phật sơ sinh dạng búp bê in thiệp chúc mừng Phật Đản. Đây là điều đáng mừng vì yếu tố mỹ thuật và hợp lý đã được chú ý. Như chúng ta đã thấy, ở hình tranh vẽ thì thú thật lộn xộn và tùy tiện hơn nhiều bên cạnh một vài mẫu tượng vẽ khá đẹp, chấp nhận được. Một mẫu tượng đối nghịch với cái đẹp này là “râu ông nọ cằm cằm bà kia” và cằm một cách hết sức vô lý, khó chấp nhận, đó là dùng photoshop lấy chiếc đầu của một em bé Ấn Độ, ghép vào thân hình của mẫu tượng mà chúng ta mới vừa khen đẹp đây! Vô lý ở chỗ này: nếu mái tóc tượng Phật đã gây nên sự vô lý ở một mẫu tượng nhưng vẫn chấp nhận được vì khoảng cách từ sơ sinh đến thành đạo cũng vẫn là một chiều dài cuộc đời đức Phật; còn ở đây, từ góc độ một em bé sơ sinh, dẫu cho là con nhà quyền quý đi chăng nữa thì việc trang điểm mái tóc cầu kỳ với nhiều trang sức rối rắm như vậy liệu có kịp trong khoảnh khắc ra đời ấy không?

Có thể tạm nêu lên vài quan điểm mỹ thuật và ý nghĩa như trên để hy vọng con đường chúng ta tìm đến nét đẹp chung của hình và tượng Phật sơ sinh được tương đối hợp lý hơn, để chấp nhận hơn và dễ gần gũi với đời thường mà trong đó trẻ con là đối tượng trước tiên phải được hưởng sự gần gũi ấy! Không còn sợ sệt Phật “trùng phật” vì dám gần gũi và bất kính theo ý người lớn! Chúng ta thấy rồi đấy, dường như bây giờ các tượng thờ được sơn phết màu mè, sặc sỡ nhiều hơn, bất chấp ý nghĩa y áo ra sao. Đây cũng là xu hướng mỹ thuật nhưng không ai dám đảm bảo rằng đó là xu hướng tử tế và đàng hoàng trong sự tôn kính đức Phật và cái xu hướng đó đang xé toạc chiếc y đơn giản trên mình tượng Phật để hở ngực, “hở body” vòng một cho giống thế tục và nói theo vài ý kiến bức xúc khác là để “quyến rũ” trần thế hơn!? Mình chỉ biết ngậm ngùi lặng lẽ đứng nhìn mà buồn cho đạo Phật mình ngày càng sặc sỡ nhưng chẳng dám nhìn lâu!

Năm sau, Việt Nam chúng ta lại được Nhà nước chấp thuận cho đăng cai Đại lễ Vesak Liên Hợp Quốc, liệu những dòng này có góp được phần nào thanh âm nghe được, để hướng vọng đến chư Thiên, chư Hộ pháp tuyệt vời nhất của một đất nước có bề dày lịch sử Phật giáo hơn hai ngàn năm?

Tác giả: **Dương Kinh Thành**

Tạp chí Nghiên cứu Phật học - Số tháng 5/2018